

Rusu Szidónia¹

Az iskolai bántalmazás természete és megoldási javaslatok

Recenzió: Baxter-Dáné Gabriella, Keresztesi Polixéna, Nagy Wolf Ildikó, Ráduly-Zörgő Éva és Vitus-Bulbuk Emese (szerk.):
Az iskolai bántalmazás

A PsichoProEdu Egyesület szakemberei, gyakorlott pszichológusai olyan kiadványt tárnak az Olvasók elé, amely szakértelemmel, ugyanakkor tájékoztató jelleggel mutatja be az iskolai bántalmazás természetét, illetve annak következményeit. Ezen túlmenően pedig preventív és beavatkozási lehetőségeket is kínál az iskolák számára. Ahogy már a kötet elején is megfogalmazódik, a kiadvány egyik célja a saját felméréseik bemutatása. A kutatást a szerzők a kolozsvári felső tagozatos magyar diákok között végezték el, különös figyelmet fordítva a fiatalok kortársbántalmazásról alkotott percepcióira, valamint annak természetére, aktoraira, illetve térbeli elhelyezkedésre.

A könyv szerkezete nyolc nagyobb fejezetre tagolódik, melyekben a bántalmazás főbb paradigmái és elméleti keretei, előzetes kutatások, az ismertebb bántalmazás elleni programok, valamint az általuk végzett kutatás eredményei kerülnek bemutatásra. A könyv egyaránt törekszik a tudományosságra, illetve a tájékoztató jellegre. Az érdeklődő olvasó nem csupán definíciós kereteket, hanem gyerekrajzokat és azok értelmezéseit, valamint hasznos grafikonokat is talál a kiadványban.

Az első pár oldal kifejezetten a konceptualizálásra és a bullying fogalmának meghatározására törekszik. Az angol nyelvű fogalmat használják a jelenség megjelölésére, amelyet egy sajátos, komplex értelmezési keretbe helyeznek:

„Az angol nyelvből átvett bullying szó olyan szándékos, ismétlődő viselkedést jelöl, amelynek célja minden esetben a kiszemelt áldozat fizikai vagy pszichés bántalmazása, azaz a tudatos megalázás és fájdalomkeltés. A diákok közötti ilyesfajta harc mindig az egyenlőtlen hatalmi viszonyokról szól: erősebb a gyengébbet, nagyobb a kisebbet, több gyerek bánt egy gyereket. Az egyenlő felek közötti konfliktus, vagy a barátok civódása nem tartozik ide.” (Baxter-Dáné és mts., 2018:7)

Ebben a részben a szerzők kitérnek a bántalmazás megjelenési formáira, valamint az aktorokra is, illetve különbséget tesznek a csúfolódás és az ugratás között. A fejezet tömören, kizárólag informatív jelleggel tárja elénk a bullying fogalmát és annak típusait, valamint szereplőit, főként informatív és tájékoztató jelleggel, nem törekszik a források megjelölésére valamint a széles körű paradigmába és a definíciós keretbe történő beillesztésre. A következő rész a

1 A szerző szociológus, doktorandusz, BBTE Szociológia Doktori Iskola. E-mail: r.szidonia@gmail.com.

Bullyinggal kapcsolatos jelenlegi adatok címet kapta, és az UNICEF 2018-as gyorsjelentését véve alapul mutatja be a bántalmazást szenvedők és zaklatók arányát világszerte, valamint azt, hogy Romániában a bántalmazás gyakorisága 34,2 százalékos arányt mutat. A kiadvány következő fejezeteiben az első részben megjelölt fogalmakat, a bántalmazás aktorait és típusait emelik ki a szerzők. Az iskolai bántalmazás szereplőinél kitérnek a bántalmazókra, akiket mind a személyiségjegyeik, mind a családi hátterük, a szülői modelljeik predisponálnak a deviáns viselkedésformára. Bizonyos elméletek a bántalmazók viselkedésformáját az alacsony önértékelés kompenzációjaként értelmezik, viszont az újabb kutatások azt bizonyítják, hogy ennek a magatartásformának inkább a csoporton belüli dominancia a mozgatórugója. Az áldozattá válás magyarázatait ugyancsak a környezeti tényezőknek, illetve a személyiségjegyeknek tudják be. Harmadik szereplőként a csendes tanúkat, a passzív magatartást tanusító társakat is kiemelik, akik akár áldozatok is lehetnek. Ezen fejezet, az előzőekhez hasonlóan, tömören és csupán informatív jelleggel emeli ki a bántalmazás három aktorát, nem törekszik az előzetes felmérések minél szélesebb körű kibontására, valamint a szakirodalmi paradigmák magyarázatára sem. Ugyanígy a negyedik részben, ahol az iskolai bántalmazás formáit, mint a *fizikai bántalmazás, verbális bántalmazás, érzelmi kirekesztés, cyberzaklatás*, röviden, meghatározásszerűen, egy-egy gyerekrajzzal ellátva jelenítenek meg. A fejezet nem ad magyarázatot arra, hogy miért ezt a négy típust emeli ki.

Az ötödik részben az iskolai bántalmazás jeleiről és azok következményéről írnak részletesebben a szerzők. Egy 2018-as, ötszáz fős, 10–17 éves korú diákok körében kutatásból arra is következtetnek, hogy a negatív gondolatok, a társaskapcsolatok és a szülőkkel való viszonyrendszer is befolyásoló tényező lehet a bántalmazó magatartás kialakulásakor.

„A kutatók arra hívják fel a figyelmet, hogy a bullying megelőzése és hatékony kezelése érdekében azonosítani kellene azokat a fiatalokat, akiknek problémás társas kapcsolatai vannak mindkét szülővel és a barátaikkal. Ezeknek a fiataloknak támogatást kellene nyújtani abban, hogy az automatikus negatív gondolatokat átalakíthassák reális helyzetértékelési gondolkodássá. [...] ezért nagyon fontos lenne minden iskolába bevezetni az anti-bullying megelőző és kezelő programokat.” (Baxter-Dáné és mts., 2018:19)

A hatodik fejezetben az iskolai preventív jellegű programokat mutatják be a szerzők, mintegy célzott megoldást kínálva az olvasónak. Mind az alkalmazott stratégiákat, mind a programok céljait, valamint a felhasznált eszközöket is részletesen ismertetik: az *Olweus bullying prevenció programját (OBPP)*, *Válassz okosan – készségfejlesztő programot, az agresszivitás csökkentésére, az ENABLE programot², az iskolai bántalmazás megelőzésére és bántalmazást elutasító csoportnorma kialakítására irányuló gyakorlatsort, a Stop Bullying nevelési programot, valamint a bullying elleni törvényt.*

A könyv utolsó fejezetében maga a kutatás kerül bemutatásra, amelynek elsődleges célja annak a felmérése, hogy a kolozsvári felső tagozatos magyar diákok mennyire ismerik a bullying

2 ENABLE jelentése: European Network Against Bullying in Learning and Leisure Environments.

fogalmát, milyen percepcióik és tudáshalmazuk van a kortársbántalmazásról, illetve találkoztak-e közvetett vagy közvetlen módon a jelenség valamelyik formájával. A vizsgálat egy keresztmetszeti kvantitatív kérdőíves vizsgálat volt, amely 52 kérdéssort tartalmazott, és összesen 736 fiatal töltötte ki. Az eredményeik alapján azt a következtetést vonták le a szerzők, hogy a kortársbántalmazással kapcsolatos fogalomkör ismert a kolozsvári fiatalok körében, illetve maga a bullying jelensége is több formában megjelenik a vizsgált iskolákban. A válaszadók majdnem fele (48 százalék) volt már áldozat, illetve 38 százalékuk az agresszor, bántalmazó szerepét is magára öltötte. A legelterjedtebb bántalmazási forma a verbális agresszió, viszont voltak esetek, ahol a szexuális bántalmazás, fizikai, valamint az online térben történő bántalmazás is jelen volt. A válaszokból és a kutatás eredményeiből következtetve a szakemberek folyamatos prevenciót és intervenciót tevékenységeket javasolnak a tanintézményekben. A kutatás eredményeit leíró jelleggel mutatják be, nem térnek ki az összefüggésekre, ok-okozati kapcsolatokra, nem elemzik az esetleges, korábbiakban említett háttérváltozók magyarázóerejét, mint a személyiségvonások, valamint a környezeti hatás, szülői modellek.

A PsihoProEdu Egyesület szakemberei, Baxter-Dáné Gabriella, Keresztesi Polixéna, Nagy Wolf Ildikó, Ráduly-Zörgő Éva és Vitus-Bulbuk Emese által szerkesztett *Az iskolai bántalmazás* című könyv olvasmányos, tájékoztató jellegű alkotás. Egyaránt törekszik a problematizálásra és a megoldási javaslatok keresésére is. Annak ellenére, hogy tudományos szempontból vannak hiányosságai, az igényesen összeállított kiadvány útmutatóként, illetve kiindulópontként, fogadóként szolgál a pedagógusok és az iskolai bántalmazással szélesebb körben foglalkozó szakemberek számára.

SZAKIRODALOM

Baxter-Dáné G., Keresztesi P., Nagy Wolf. I., Ráduly-Zörgő É. & Vitus-Bulbuk E. (szerk.) (2018). *Az iskolai bántalmazás. Tájékoztató pedagógusoknak*. Kolozsvár: Ábel Kiadó.